

อาสวะเป็นปัจจัยแก่อุปาทาน

“.....ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย รูป.... เวทนา...สัญญา... สังขาร...วิญญาณ อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีตอยู่ในที่ไกลหรือใกล้ มีอาสวะ ในตัว เป็นปัจจัยแก่อุปาทาน นี้เรียกว่าอุปาทาน ชั้นนี้คือ รูป.... เวทนา...สัญญา ... สังขาร...วิญญาณ

“.....ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้เรียกว่าอุปาทานชั้นที่ ๕

ปัญจกัณฑ์สูตร ชั้นที่ ๕. (๙๖)

บรรดา อาสวะ ๔ คือ กามาสวะ ภวาสวะ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ

อาสวะ ๔

อาสวะมี ๔ ชนิดคือ กามาสวะ ภวาสวะ ทิฏฐาสวะ และอวิชชาสวะ ในที่นี้ทิฏฐาสวะถูกทำลายโดยโสดาปัตติมรรค กามาสวะถูกทำลายโดยอนาคามีมรรค ภวาสวะและอวิชชาสวะถูกทำลายอรหัตมรรค

กามาสวะ เป็นไฉน?

ความพอใจคือความใคร่ ความกำหนดคือความใคร่ ความเพติดเพลินคือความใคร่ ตัณหา คือความใคร่ สีเนหาคือความใคร่ ความเร่าร้อนคือความใคร่ ความสยบคือความใคร่ ความหมกมุ่น คือความใคร่ ในกามทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า กามาสวะ

ภวาสวะ เป็นไฉน?

ความพอใจในภพ ความกำหนดในภพ ความเพติดเพลินในภพ สีเนหาในภพ ความเร่าร้อนในภพ ความสยบในภพ ความหมกมุ่นในภพ ในภพทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า ภวาสวะ

ทิฏฐาสวะ เป็นไฉน?

ความเห็น ว่า โลกเที่ยงก็ดี ว่าโลกไม่เที่ยงก็ดี ว่าโลกมีที่สุดก็ดี ว่าโลกไม่มีที่สุดก็ดี ว่าชีพอัน นั้น สรีระกัอันนั้นก็ดี ว่าชีพเป็นอื่น สรีระก็เป็นอื่นก็ดี ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่เบื้องหน้า แต่มรณะก็ดี ว่า สัตว์ไม่เป็นอยู่เบื้องหน้าแต่มรณะก็ดี ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่ก็มีไม่เป็นอยู่ก็มี เบื้องหน้าแต่มรณะก็ดี ว่า สัตว์ยังเป็นอยู่ก็ไม่ใช่ไม่เป็นอยู่ก็ไม่ใช่เบื้องหน้าแต่มรณะก็ดี ทิฏฐิ ความเห็นไปข้างทิฏฐิ ปาชัญ คือทิฏฐิ กันตารคือทิฏฐิ ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทิฏฐิ ความผันแปรแห่งทิฏฐิ สัญโญชน์

คือทิวฏฐิ ความยึดถือ ความยึดมั่น ความตั้งมั่น ความถือผิดทางชั่ว ทางผิด ภาวะที่ผิด ด้ทฐิเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ การถือโดยวิปลาส มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า ทิวฏฐาสวะ.

มิจฉาทิวฏฐิ แม้ทั้งหมด จัดเป็นทิวฏฐาสวะ

อวิชชาสวะ(๘) เป็นไฉน?

ความไม่รู้ในทุกข์(๑)

ความไม่รู้ในทุกขสมุทัย(๒)

ความไม่รู้ในทุกขนิโรธ(๓)

ความไม่รู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา(๔)

ความไม่รู้ในส่วนอดีต(๕)

ความไม่รู้ในส่วนอนาคต(๖)

ความไม่รู้ทั้งในส่วนอดีตและส่วนอนาคต(๗)

ความไม่รู้ในปัจจุสมุปปาตธรรม(๘) ว่าเพราะธรรมนี้เป็นปัจจัย ธรรมนี้จึงเกิดขึ้น ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้โดยสมควร ความไม่รู้ตามเป็นจริง ความไม่แทงตลอด ความไม่ถือเอาให้ถูกต้อง ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ ความไม่พินิจ ความไม่พิจารณา การไม่กระทำให้ประจักษ์ ความทรมานปัญญา ความโง่เขลา ความไม่รู้ชัด ความหลง ความลุ่มหลง ความหลงใหญ่ อวิชชา โฆษะคืออวิชชา โยคะคืออวิชชา อนุสัยคืออวิชชา

ปริยฎฐานคืออวิชชา ลิมคืออวิชชา อกุศลมูลคือโมหะ มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า อวิชชาสวะ. สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอาสวะ

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๓๔ พระอภิธรรมปิฎก เล่มที่ ๑ ธรรมสังคณีปกรณ์